

Kirjallinen kysymys KK 257/2024 vp

Eeva-Johanna Eloranta sd ym.

Kirjallinen kysymys jatkokysymykseksi kirjallisuuden käytön korvaamisesta saavutettavuuskirjasto Celia siirtäessä kaikki äänikirjat verkkoon

Eduskunnan puhemiehelle

Valtion saavutettavuuskirjasto Celia tuottaa saavutettavaan muotoon vuosittain noin 30 prosenttia Suomessa julkaistusta kauno- ja tietokirjallisuudesta. Kirjallisuuden tekijät eivät saa korvausta näiden teosten lisenssien myynnistä, sillä Celialla on oikeus valmistaa saavutettava kappale oikeudenomistajan lupaa kysymättä, mutta (jatkuvasti pienenevästä) osasta lainoja maksetaan korvaus. Celia-lainojen korvaamisesta säädetään tekijänoikeuslainsäädännön 17 b §:ssä. Nykyisin Celiasta tehdyistä kirjallisuuden lainoista korvauksen piiriin kuuluu enää vain vajaa kolmasosa eli fyysiset CD-äänikirjat ja omalle tietokoneelle ladattavat tiedostolainat. Vuonna 2023 lainoista jo 78 % tehtiin sähköisesti, ja Celia-lainoja jäi vuonna 2023 korvaamatta jo lähes miljoona.

Aikaisemmassa kirjallisessa kysymyksessäni (KK 176/2024 vp) kysyin, onko hyväksyttävää, että Suomessa toimii valtionkirjasto, jonka toiminnan ydin eli kirjallisuuden lainaaminen saavutettavassa muodossa perustuu tekijöiltä vaadittuun ilmaiseen työpanokseen, vaikka samaan aikaan Celia-kirjaston toimintaa ja toimialaa kasvatetaan määrätietoisesti. Kysyin myös, mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä sen varmistamiseksi, että edunsaajien eli lukemisesteisten saaman edun ja oikeudenhaltijoille eli kirjallisuuden tekijöille koituvan haitan välinen tasapaino toteutuu ja kirjallisuuden tekijät saavat oikeudenmukaisen korvauksen teostensa käytöstä.

Vastauksessaan kysymykseen tiede- ja kulttuuriministeri esitti harhaanjohtavasti, että "nykyisenlaajuista korvausta voidaan pitää oikeasuhtaisena lukemisestdirektiivin edellyttämään rajoitukseen nähden". Vain hieman yli viikko ministerin vastauksen jälkeen valtion saavutettavuuskirjasto Celia uutisoi toteuttavansa pitkään valmistellun muutoksen ja lopettavansa kokonaan fyysisten CD-äänikirjojen lainaamisen. Kaikki äänikirjat siirretään verkkoon ja pois lainojen korvaamisen piiristä lopullisesti syyskuussa 2025. Tämä ei tue ministerin vastauksessaan esittämiä perusteita "nykyisenlaajuisesta" ja "oikeasuhtaisesta" korvauksesta.

Vastauksessa ministeri viittasi myös selvitykseen, jonka mukaan "ei ole perusteita laajentaa nykyistä korvausoikeutta koskemaan suoratoistopalveluna tarjottavia palveluita, vaikka useimmat lukemisesteiset saavatkin saavutettavassa muodossa olevat kappaleensa saataviinsa suoratoistolla". Eikö juuri se, että useimmat lukemisesteiset — jatkossa käytännössä kaikki — saavat saavutettavassa muodossa olevat kappaleensa saataviin suoratoiston kautta, ole syy muuttaa korvausoikeutta koskemaan suoratoistopalveluna tarjottavia palveluita sen sijaan, että ensi vuoden muutoksen jälkeen kirjallisuuden tekijät eivät saa käytöstä enää korvausta lainkaan? Celia-kaltaisen

Kirjallinen kysymys KK 257/2024 vp

kirjaston toiminta on Suomen mittakaavassa merkityksellistä. Lainaustavat ovat myös merkittävästi muuttuneet ja lainamäärät kasvaneet viimeisten vuosien aikana.

Suomen tekijänoikeuslain 17 b §:n mukaista ehtoa, jonka mukaan tekijällä on oikeus saada korvaus vain "jos rajoituksen nojalla ääntä tallentamalla Suomessa valmistettu teoskappale jää pysyvästi lukemisesteisen haltuun", ei ole sellaisenaan määritelty direktiivissä. Se on kuitenkin vastannut hyvin aikaisemmin vallinnutta tilannetta, jossa CD-äänikirjat olivat saavutettavan kirjallisuuden pääasiallinen käyttömuoto. Nykyään Celian sähköisesti tarjoama äänikirjapalvelu, jossa teokset ovat aina saatavilla kuuntelukertoja rajoittamatta, vastaa kaupallisen äänikirjamarkkinan digitaalisia kirjajhyllyjä. Kun käytön määrä ei vähene, vaan teknologian uudistumisen seurauksena teoksia käytetään eri tavalla, pitää myös korvauksen seurata tosiasiallista käyttöä.

Kirjallisuuden tekijöille merkittävä korvausjärjestelmä menettää alkuperäisen tarkoituksensa lähes kokonaan, jos korvauksen piiriin kuuluu vain 6 % lainoista. Celian 6.6.2024 uutisoiman muutoksen myötä jatkossa korvausta tekijöille maksetaan vain Celiasta omalle tietokoneelle ladattavista tiedostolainoista, joita tehtiin esimerkiksi viime vuonna vain noin 84 000. Celian kokonaislainamäärä (1 333 000 lainaa vuonna 2023) on samaa mittaluokkaa kuin yleisten kirjastojen sähköinen lainaaminen (1 755 000 lainaa). Yleisten kirjastojen sähköiset lainat ovat kirjastokäytön korvaamisen eli ns. e-lainauskorvauksen piirissä, ja nämä kirjastokäytön haitasta maksetut korvaukset on todettu oikeudenmukaisiksi ja merkittäviksi kirjallisuuden tekijöille.

Lisäksi ministeri viittasi vastauksessaan Euroopan komission tulevaan arviointiin lukemisestidirektiiviä (EU) 2017/1564 koskien: "Komission arvioinnin jälkeen tilanteen uudelleentarkastelu voi olla ajankohtaista myös Suomessa, jotta lukemisestidirektiivin tarkoitus ja tavoitteet toteutuvat Suomessa unionin tasolle asetettujen velvoitteiden mukaisesti." Komissio saattaa ottaa kantaa myös tekijöille maksettaviin korvauksiin yleisellä tasolla (esimerkiksi tiukentaa oikeudenhaltijoiden oikeutta korvaukseen teostensa käytöstä), mutta korvausjärjestelmän toteuttaminen kuuluu kansallisen lainsäädännön piiriin, eikä komissio tule arvioinnissaan ottamaan tarkemmin kantaa yksittäisten jäsenvaltioiden korvausjärjestelmien tai korvauksen tason määrittelyyn. Suomessa korvausjärjestelmä on jo nähty oikeudenmukaiseksi ja tärkeäksi ottaa käyttöön. Tämän takia komission arvioinnin odottaminen ei ole tarpeen lainsäädännön ajantasaistamiseksi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Millä tavalla korvausta kirjallisuuden tekijöille voidaan pitää oikeasuhtaisena, kun lainoja Celiasta tehdään vuodessa yli 1,3 miljoonaa ja Celiassa ensi vuonna toteutettavan muutoksen jälkeen korvauksen piiriin jää enää vain noin 6 % lainoista,

minkä takia Celian sähköisten äänikirjalainojen aiheuttamaa haittaa ei korvata tekijöille, vaikka sähköisen äänikirjalainaamisen määrä vastaa jo yleisten kirjastojen sähköisen lainaamisen määrää eikä haitta näin ollen ole tekijöille merkitykseltään vähäistä ja

millä toimenpiteillä hallitus aikoo huolehtia siitä, että tekijänoikeuslain 17 b §:n korvausoikeus ajantasaistetaan vastaamaan nykyaikaa ja saavutettavuuskirjasto Celian tosiasiallista kirjallisuuden käyttöä, kun äänikirjojen käyttö on siirtynyt suoratoistoksi ja teokset

Kirjallinen kysymys KK 257/2024 vp

ovat Celian sähköisissä palveluissa samankaltaisesti kuin kaupallisissa palveluissa aina ja ilman kuuntelurajoituksia saatavilla eikä lukemisestirektiivissä korvausoikeuden edellytykseksi määritellä kappaleen jäämistä pysyvästi haltuun?

Helsingissä 19.6.2024

Eeva-Johanna Eloranta sd
Pia Viitanen sd
Saku Nikkanen sd
Tuula Haatainen sd
Timo Harakka sd